

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 2 lipca 2015 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Rolnictwo — Wspólna polityka rolna — System płatności jednolitych — Rozporządzenie (WE) nr 1782/2003 — Artykuł 44 ust. 2 — Rozporządzenie (WE) nr 73/2009 — Artykuł 34 ust. 2 lit. a) — Pojęcie „kwalifikującego się hektara” — Obszary graniczące z drogami startowymi, drogami kołowania oraz z zabezpieczeniami przerwane startu — Wykorzystanie do celów rolniczych — Kwalifikowalność — Odzyskanie nienależnie przyznanej pomocy dla rolnictwa

W sprawie C-684/13

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Vestre Landsret (Dania) postanowieniem z dnia 16 grudnia 2013 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 23 grudnia 2013 r., w postępowaniu:

Johannes Demmer

przeciwko

Fødevareministeriets Klagecenter,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, prezes izby, S. Rodin, A. Borg Barthet (sprawozdawca), E. Levits i M. Berger, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu J. Demmera przez G. Lunda, advokat,
- w imieniu rządu duńskiego przez C. Thorninga, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez R. Holdgaard, advokat,
- w imieniu rządu greckiego przez I. Chalkiasa oraz O. Tsirkinidou, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: duński.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez H. Kranenborga oraz L. Grønfeldt, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 26 lutego 2015 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 44 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 z dnia 29 września 2003 r. ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników oraz zmieniającego rozporządzenia (EWG) nr 2019/93, (WE) nr 1452/2001, (WE) nr 1453/2001, (WE) nr 1454/2001, (WE) nr 1868/94, (WE) nr 1251/1999, (WE) nr 1254/1999, (WE) nr 1673/2000, (EWG) nr 2358/71 i (WE) nr 2529/2001 (Dz.U. L 270, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 3, t. 40, s. 269), art. 34 ust. 2 lit. a) oraz art. 137 rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r. ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników, zmieniającego rozporządzenia (WE) nr 1290/2005, (WE) nr 247/2006, (WE) nr 378/2007 oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1782/2003 (Dz.U. L 30, s. 16; sprostowanie Dz.U. 2010, L 43, s. 7), a także art. 73 ust. 4 i 5 rozporządzenia Komisji (WE) nr 796/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wdrażania wzajemnej zgodności, modulacji oraz zintegrowanego systemu administracji i kontroli przewidzianych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1782/2003, zmienionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2184/2005 z dnia 23 grudnia 2005 r. (Dz.U. L 347, s. 61), (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 796/2004”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między J. Demmerem a Fødevareministeriets Klagecenter (organem rozpatrującym skargi działającym przy duńskim ministerstwie ds. żywności, rolnictwa i rybołówstwa, zwanym dalej „Klagecenter”) w przedmiocie kwalifikowalności do objęcia pomocą, na podstawie systemu płatności jednolitych, obszarów wykorzystywanych do produkcji suszu paszowego graniczących z lotniskowymi drogami startowymi, drogami kołowania oraz z zabezpieczeniami przerwanej startu bazy lotniczej w Skrydstrup (Dania) i portu lotniczego w Aalborg (Dania).

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie nr 1782/2003

- 3 Motyw 21 rozporządzenia nr 1782/2003 wskazywał:

„Systemy wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej przewidują bezpośrednie wsparcie dochodowe mające na celu, w szczególności, zapewnienie odpowiedniego standardu życia dla społeczności rolniczej. Cel ten jest ściśle związany z zachowaniem obszarów wiejskich [...]”.

- 4 Artykuł 1 tego rozporządzenia stanowił:

„Niniejsze rozporządzenie określa:

[...]

— wsparcie dochodowe dla rolników (zwane następnie »systemem płatności jednolitych«);
[...].”

5 Zgodnie z art. 2 lit. b) i c) tego rozporządzenia miały zastosowanie następujące definicje:

- „b) »gospodarstwo« oznacza wszystkie jednostki produkcyjne zarządzane przez rolnika, które znajdują się na terytorium tego samego państwa członkowskiego;
- c) »działalność rolnicza« oznacza produkcję, hodowlę lub uprawę produktów rolnych, włączając w to zbiory, dojenie, chów zwierząt oraz utrzymywanie zwierząt dla celów gospodarczych, lub utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska, zgodnie z art. 5”.

6 Artykuł 43 ust. 1 akapit pierwszy tego rozporządzenia przewidywał:

„Bez uszczerbku dla przepisów art. 48 rolnik otrzymuje uprawnienie do płatności na hektar, które jest obliczane poprzez podzielenie kwoty referencyjnej przez średnią liczbę wszystkich hektarów z trzech lat, które w okresie referencyjnym stanowiły podstawę do prawa do płatności bezpośrednich wyszczególnionych w załączniku VI”.

7 Artykuł 44 ust. 1 i 2 rozporządzenia nr 1782/2003 stanowił:

„1. Każde uprawnienie do płatności na kwalifikujący się hektar daje prawo do otrzymania płatności w kwocie określonej przez uprawnienie do płatności.

2. »Kwalifikujący się hektar« oznacza grunty rolne gospodarstwa obejmujące grunty orne i trwałe pastwiska, z wyjątkiem powierzchni pod uprawami trwałymi, lasami oraz powierzchni wykorzystywanych do celów nierolniczych”.

Rozporządzenie nr 73/2009

8 Rozporządzenie nr 73/2009 uchyliło i zastąpiło rozporządzenie nr 1782/2003 od dnia 1 stycznia 2009 r.

9 Motyw 49 rozporządzenia nr 73/2009 wskazywał:

„W początkowej fazie przydzielania uprawnień do płatności przez państwa członkowskie pewne błędy spowodowały, że rolnicy otrzymali szczególnie wysokie płatności. Zazwyczaj taka nieprawidłowość podlega korekcie finansowej do czasu podjęcia środków korygujących. Uwzględniając jednak czas, jaki upłynął od pierwszego przydzielenia uprawnień do płatności, niezbędna korekta spowodowałaby niewspółmierne ograniczenia prawne i administracyjne w państwach członkowskich. Dla zachowania pewności prawa należy zatem uregulować przydzielanie takich płatności”.

10 Zgodnie z art. 2 tego rozporządzenia miały zastosowanie następujące definicje:

- „b) »gospodarstwo« oznacza wszystkie jednostki produkcyjne zarządzane przez rolnika znajdujące się na terytorium tego samego państwa członkowskiego;
- c) »działalność rolnicza« oznacza produkcję, hodowlę lub uprawę produktów rolnych, włączając w to zbiory, dojenie, chów zwierząt oraz utrzymywanie zwierząt do celów gospodarskich, lub utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska, zgodnie z art. 6;

[...]

h) »powierzchnia użytków rolnych« oznacza każdą powierzchnię zajmowaną przez grunty orne, trwałe użytki zielone lub uprawy trwałe”.

11 Artykuł 34 tego rozporządzenia przewidywał:

„1. Wsparcie w ramach systemu płatności jednolitej jest przyznawane rolnikom w momencie aktywowania uprawnienia do płatności na kwalifikujący się hektar. Aktywowane uprawnienia do płatności dają prawo do płatności kwot w nich określonych.

2. Do celów niniejszego tytułu »kwalifikujący się hektar« oznacza:

a) każdą powierzchnię użytków rolnych gospodarstwa oraz wszelkie obszary obsadzone zagajnikami o krótkiej rotacji (kod CN ex 0602 90 41), wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej lub, jeżeli obszary są wykorzystywane także do prowadzenia działalności pozarolniczej, głównie wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej [...]

[...]

Komisja, zgodnie z procedurą, o której mowa w art. 141 ust. 2, określa szczegółowe zasady wykorzystywania kwalifikujących się hektarów do prowadzenia działalności pozarolniczej.

Z wyjątkiem przypadków działania siły wyższej lub wystąpienia okoliczności nadzwyczajnych [kwalifikujące się] hektary spełniają warunki kwalifikowalności na przestrzeni całego roku kalendarzowego”.

12 Artykuł 137 rozporządzenia nr 73/2009 stanowił:

„1. Uprawnienia do płatności przydzielone rolnikom przed dniem 1 stycznia 2009 r. uznaje się za zgodne z prawem i prawidłowe od dnia 1 stycznia 2010 r.

2. Ustęp 1 nie ma zastosowania do uprawnień do płatności przydzielonych rolnikom na podstawie wniosku zawierającego informacje niezgodne ze stanem faktycznym, z wyjątkiem przypadków, w których rolnik nie mógł rozsądnie wykryć błędu.

[...]”.

Rozporządzenie (WE) nr 795/2004

13 Artykuł 2 lit. a) rozporządzenia Komisji (WE) nr 795/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady w celu wdrożenia systemu jednolitych płatności określonego w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1782/2003 (Dz.U. L 141, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 3, t. 44, s. 226) stanowił, że „»powierzchnia użytków rolnych« oznacza łączną powierzchnię gruntów ornych, pastwisk trwałych i plantacji trwałych”.

Rozporządzenie (WE) nr 370/2009

14 Motyw 3 rozporządzenia Komisji (WE) nr 370/2009 z dnia 6 maja 2009 r. zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 795/2004 (Dz.U. L 114, s. 3) wskazuje:

„Przepisy dotyczące kryteriów kwalifikowalności, określone w art. 3b rozporządzenia [...] nr 795/2004, są nieaktualne i należy je w związku z tym usunąć. Jednakże art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia [...] nr 73/2009 dotyczy również wykorzystywania hektarów kwalifikujących się do prowadzenia działalności pozarolniczej. Należy określić kryteria ramowe dla wszystkich państw członkowskich”.

- 15 Na mocy art. 1 pkt 3 rozporządzenia nr 370/2009 dodano do rozporządzenia nr 795/2004 art. 3c o następującym brzmieniu:

„Do celów stosowania art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia [...] nr 73/2009, jeśli powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa wykorzystywana jest także do prowadzenia działalności pozarolniczej, powierzchnia ta uważana jest za głównie wykorzystywaną do prowadzenia działalności rolniczej, jeśli intensywność, charakter, okres trwania i harmonogram działalności pozarolniczej nie utrudniają znacząco jej prowadzenia.

Państwa członkowskie ustalają zasady wykonania przepisów pierwszego ustępu na swoim terytorium”.

- 16 Zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 370/2009 miało ono zastosowanie od dnia 1 stycznia 2009 r.

Rozporządzenie nr 796/2004

- 17 Zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 796/2004:

„[...] stosuje się następujące definicje:

- 1) »grunt orny«: oznacza grunt uprawiany do produkcji zbóż oraz grunty ugorowane lub utrzymywane w dobrej kulturze rolnej [zgodnej z ochroną środowiska] [...];

[...]

- 2) »trwałe użytki zielone«: oznaczają grunt zajęty pod uprawę traw lub innych upraw zielonych naturalnych (samosiewnych) lub powstałych w wyniku działalności rolniczej (zasianych), niewłączony do płodozmianu przez pięć lat lub dłużej [...];

[...]”.

- 18 Artykuł 12 tego rozporządzenia stanowił:

„1. Pojedynczy wniosek będzie zawierał wszystkie informacje niezbędne do ustalenia uprawnień do otrzymania pomocy, w tym:

[...]

- d) szczegóły pozwalające na identyfikację wszystkich działek rolnych znajdujących się w gospodarstwie, ich powierzchnię wyrażoną w hektarach do dwóch miejsc po przecinku, ich położenie i, w odpowiednich przypadkach, ich użytkowanie oraz informacje, czy działka rolna jest nawadniana;

[...]

- f) oświadczenie rolnika o tym, że jest on świadomy warunków rozpatrywanych programów pomocowych.

[...]

4. Składając wniosek, rolnik poprawia wstępnie zadrukowany formularz, o którym mowa w ust. 2 i 3, jeśli należy wprowadzić poprawki, szczególnie w odniesieniu do przeniesienia uprawnień do płatności zgodnie z art. 46 rozporządzenia [...] nr 1782/2003 lub jeśli jakkolwiek inna informacja podana w formularzu jest błędna.

[...]”.

19 Artykuł 24 rozporządzenia nr 796/2004 brzmi:

„1. Kontrole administracyjne opisane w art. 23 rozporządzenia Rady [...] nr 1782/2003 pozwalają na wykrycie nieprawidłowości, a w szczególności na ich automatyczne wykrycie za pomocą narzędzi informatycznych, między innymi dzięki kontrolom krzyżowym. Kontrole te:

[...]

c) dotyczą zgodności między działkami rolnymi zadeklarowanymi w jednym wniosku a działkami odniesienia w systemie identyfikacji działek rolnych, oraz weryfikują kwalifikacje do pomocy określonych terenów jako takich;

[...]”.

20 Artykuł 73 tego rozporządzenia przewidywał:

„1. W przypadku dokonania nienależnej płatności rolnik zwraca daną kwotę powiększoną o odsetki obliczone zgodnie z ust. 3.

[...]

4. Obowiązek zwrotu określony w ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli dana płatność została dokonana na skutek pomyłki właściwego organu lub innego organu oraz jeśli błąd nie mógł [rozsądnie] zostać wykryty przez rolnika.

Jednakże w przypadku gdy błąd dotyczy elementów stanu faktycznego związanych z [istotnych dla] obliczania danej płatności, akapit pierwszy stosuje się jedynie, jeśli o decyzji o zwrocie nie powiadomiono zainteresowanego w terminie 12 miesięcy od płatności.

5. Obowiązek zwrotu określony w ust. 1 nie ma zastosowania, jeżeli okres między datą płatności pomocy a datą pierwszego powiadomienia beneficjenta przez właściwe władze o nieuzasadnionym charakterze danej płatności jest dłuższy niż dziesięć lat.

Jednakże jeśli beneficjent działał w dobrej wierze, okres wskazany w akapicie pierwszym jest ograniczony do czterech lat.

[...]”.

21 Artykuł 73a rozporządzenia nr 796/2004 stanowił:

„1. Jeśli po przyznaniu rolnikom prawa do płatności zgodnie z rozporządzeniem [...] nr 795/2004 stwierdzi się, że naliczona została nienależna ilość uprawnień do płatności, dany rolnik zrzeka się tych nienależnych praw do płatności na rzecz rezerwy krajowej, określonej w art. 42 rozporządzenia [...] nr 1782/2003.

[...]

Nienależna ilość praw do płatności jest uznawana za nieprzypisaną od początku.

[...]

4. Nienależne wypłacone kwoty są odzyskiwane zgodnie z art. 73”.

Prawo duńskie

- 22 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w Danii wymogi mające zastosowanie do stref bezpieczeństwa na lotniskach zostały określone przez Trafikstyrelsen (urząd ds. transportu) w Bestemmelser for Civil Luftfart (przepisach normujących lotnictwo cywilne).
- 23 Strefę bezpieczeństwa określa się w nich jako obszar służący do zmniejszenia prawdopodobieństwa uszkodzenia statków powietrznych w wypadku ich wypadnięcia z drogi startowej oraz do zapewnienia bezpieczeństwa statków powietrznych przelatujących nad tym obszarem podczas startu i lądowania.
- 24 Wedle sądu odsyłającego normy odnoszące się do uprawy w strefach bezpieczeństwa są zawarte w przepisach normujących lotnictwo cywilne 3–16 z dnia 31 stycznia 2005 r. dotyczących środków mających na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zajścia na lotniskach kolizji statków powietrznych z ptakami i zwierzętami, a przepisy te przewidują w szczególności:

„5.2.2.

Nieutwardzone powierzchnie znajdujące się na terenie lotniska, rozciągające się na szerokości 150 m wokół granic drogi startowej bądź dróg startowych:

- a) Powierzchnia powinna być pokryta trawą [...]

[...]

5.2.3.

Nieutwardzone powierzchnie znajdujące się na terenie lotniska, położone w odstępnie 150–300 m od granic drogi startowej bądź dróg startowych:

- a) Powierzchnię tę należy wykorzystywać do uprawy trawy, chyba że naturalna roślinność, przykładowo wrzos, w wystarczającym stopniu zniechęca ptaki i zwierzęta do przebywania na tym obszarze.
- b) Powierzchnia ta może być wykorzystywana do uprawy zbóż jedynie po przeprowadzeniu konsultacji z rzeczoznawcą. [...]

5.2.4.

Nieutwardzone powierzchnie znajdujące się na terenie lotniska, położone w odstępnie ponad 300 m od granic drogi startowej bądź dróg startowych, mogą być używane do upraw rolniczych jedynie po przeprowadzeniu konsultacji z rzeczoznawcą.

[...]

6.4.1.

Co się tyczy uprawy wyżej wymienionych powierzchni, należy przestrzegać następujących przepisów:

- a) Wysokość trawy nie może przekraczać 20 cm na nieutwardzonych bądź pozbawionych żwiru drogach startowych i drogach kołowania [...]
- b) W strefach, o których mowa w pkt 5.2.2 położonych poza strefami, o których mowa w lit. a), należy dołożyć wszelkich starań, by stale utrzymać trawę na wysokości między 20 cm a maksymalnie 40 cm [...]

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 25 W dniach 21 grudnia 1999 r. i 10 maja 2000 r. J. Demmer zawarł, odpowiednio, z portem lotniczym w Aalborgu i z bazą lotniczą w Skrydstrup, dwie umowy dzierżawy obszarów znajdujących się na terenie ww. portu lotniczego oraz bazy lotniczej.
- 26 Wspomniane umowy przewidywały, że J. Demmer, jako dzierżawca, był uprawniony do koszenia i wykorzystywania trawy, która rosła na omawianych obszarach, w zamian za zapłatę czynszu oraz na warunkach przewidzianych tymi umowami.
- 27 Na mocy umowy dzierżawy zawartej z portem lotniczym w Aalborgu J. Demmer miał obowiązek informować wydzierżawiającego o tym, kiedy chciał uzyskać dostęp do dzierżawionych obszarów, natomiast siłom zbrojnym przysługiwało nieograniczone prawo do wykorzystywania i zezwalania innym podmiotom na wykorzystywanie wydzierżawionych obszarów w celu przeprowadzania wszelkiego rodzaju ćwiczeń wojskowych.
- 28 Umowa ta przewidywała ponadto, że użyźnianie mogło się rozpocząć najwcześniej w kwietniu i że musiała istnieć możliwość natychmiastowego przerwania nawożenia w sytuacji, gdy zostało stwierdzone, że jego kontynuowanie stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa lotów.
- 29 Poza tym dzierżawca był zobowiązany do skoszenia trawy, zanim osiągnęła ona wysokość, jaką lokalne władze wojskowe uznały za mogącą w znacznym stopniu utrudnić prowadzenie ćwiczeń wojskowych.
- 30 Wspomniana umowa stanowiła wreszcie, że od dnia 1 stycznia 2005 r. dzierżawca był zobowiązany do wykorzystywania dzierżawionych powierzchni w taki sposób, aby umożliwiała mu to uzyskanie uprawnień do płatności.
- 31 Umowa zawarta z bazą lotniczą w Skrydstrup stanowiła, że utrzymywanie trawników obejmowało rozprowadzanie nawozów sztucznych oraz koszenie i wałowanie.
- 32 Johannes Demmer był w szczególności zobowiązany do koszenia trawy do wysokości 15 cm wzdłuż dróg startowych i dróg kołowania za pomocą sprzętu umożliwiającego koszenie jak najbliżej urządzeń lotniskowych. Koszenie odbywało się stosownie do potrzeb, na żądanie służby kontroli lotów, przy czym podczas ostatniego koszenia w październiku lub w listopadzie trawę należało skosić całkowicie.
- 33 Co się tyczy stref wokół pasów startowych, trawę należało kosić stosownie do potrzeb, po raz pierwszy w okresie od 1 maja do 15 lipca, a następnie na ewentualne żądanie służby kontroli lotów.
- 34 Jeśli chodzi o żądania koszenia dotyczące dróg startowych i pasów startowych, wydzierżawiający był zobowiązany złożyć wniosek w tej sprawie z wyprzedzeniem wynoszącym 5 dni roboczych. Koszenie winno być rozpocząć się w określonym we wniosku terminie i być kontynuowane aż do zakończenia prac, przy czym dzierżawca był zobowiązany do usunięcia ściętej trawy bezzwłocznie po jej skoszeniu.
- 35 Ponadto wałowanie powinno być zostać przeprowadzone każdej wiosny lub na wniosek służby kontroli lotów na odcinku 30 metrów z każdej strony głównej drogi startowej i równoległych dróg startowych.
- 36 Johannes Demmer był uprawniony do rozprowadzenia nawozów sztucznych w miarę konieczności związanej z późniejszym wykorzystaniem skoszonej trawy, lecz nie mógł tego uczynić przed końcem marca. Natomiast zabronione było stosowanie na dzierżawionych powierzchniach pestycydów.
- 37 Wreszcie J. Demmer musiał uwzględnić wymagania związane z operacjami lotniczymi oraz przestrzegać instrukcji i zakazów, jakie mogły wydać służba kontroli lotów lub zarząd bazy lotniczej.

- 38 W dniu 25 kwietnia 2005 r. J. Demmer złożył wniosek o dopuszczenie do udziału w systemie płatności jednolitych, wskazując całkowite powierzchnie odpowiednio 232,65 hektara – w odniesieniu do obszarów znajdujących się na terenie bazy lotniczej w Skrydstrup oraz 317 hektarów – w odniesieniu do obszarów znajdujących się na terenie portu lotniczego w Aalborgu.
- 39 Decyzją z dnia 29 maja 2006 r. Direktoratet for FødevareErhverv (urząd ds. rolnictwa i rybołówstwa) przydzielił J. Demmerowi uprawnienia do płatności obliczone na podstawie powierzchni zadeklarowanej w tym wniosku; należyta kwota pomocy została mu wypłacona za rok 2005.
- 40 W międzyczasie, w dniu 1 lutego 2006 r., J. Demmer przeniósł uprawnienia do płatności dotyczące obszarów znajdujących się na terenie portu lotniczego w Aalborgu na siły zbrojne.
- 41 W latach 2006–2009 J. Demmer nadal otrzymywał pomoc na podstawie systemu płatności jednolitych w odniesieniu do obszarów znajdujących się na terenie bazy lotniczej w Skrydstrup.
- 42 Pismem z dnia 24 listopada 2008 r. poinformowano J. Demmera o tym, że wskutek audytu duńskiego rejestru działek rolnych niektóre z zadeklarowanych przez niego obszarów w ramach systemu płatności jednolitych zostały zmniejszone lub wręcz usunięte z tego rejestru – co odpowiadało zmniejszeniu o 166,48 hektara w przypadku portu lotniczego w Aalborgu oraz o 218,03 hektara w przypadku bazy lotniczej w Skrydstrup – z tego powodu, że nie można uznać stref bezpieczeństwa za obszary kwalifikujące się do objęcia rozpatrywaną pomocą. Ponadto J. Demmer został poinformowany o tym, że wnioski złożone przezeń w odniesieniu do poprzednich lat zostaną ponownie przeanalizowane, w następstwie czego przeliczone zostaną ponownie przydzielone uprawnienia.
- 43 Decyzją z dnia 2 maja 2011 r. uprawnienia do płatności J. Demmera zostały ograniczone i nakazano mu zwrot kwoty pomocy, która została mu nienależnie wypłacona. Na mocy specjalnej decyzji opatrzonej tą samą datą powierzchnie zadeklarowane przez J. Demmera we wniosku za 2010 r. zostały także zmniejszone z 319,43 hektara do 96,11 hektara.
- 44 Johannes Demmer wniósł do Klagecenter odwołania od tych dwóch decyzji, a organ ten utrzymał je w mocy decyzjami wydanymi w dniach 15 maja 2012 r. i 12 czerwca 2012 r.
- 45 W dniu 13 listopada 2012 r. J. Demmer zaskarżył te dwie ostatnie decyzje.
- 46 Uznawszy, iż rozstrzygnięcie sporu będącego przedmiotem postępowania głównego zależy od wykładni prawa Unii, Vestre Landsret (zachodni sąd regionalny) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) a) Czy wymóg dotyczący tego, że powierzchnia rolna nie może być wykorzystywana »do celów nierolniczych« w rozumieniu art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003, oraz wymóg dotyczący tego, że powierzchnię rolną należy wykorzystywać do »prowadzenia działalności rolniczej lub [...] głównie [...] do prowadzenia działalności rolniczej« w rozumieniu art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009, należy interpretować w ten sposób, że warunkiem przyznania pomocy jest to, aby powierzchnia ta była wykorzystywana głównie do prowadzenia działalności rolniczej?
- b) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej niniejszy sąd zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem, jakie czynniki należy uwzględnić przy ustaleniu, jaka działalność stanowi »główny« cel wykorzystywania powierzchni, jeśli jest ona wykorzystywana jednocześnie do więcej niż jednego celu.
- c) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej niniejszy sąd zwraca się do Trybunału Sprawiedliwości również z pytaniem, czy, w danym przypadku, oznacza to, że strefy bezpieczeństwa wokół dróg startowych, dróg kołowania i zabezpieczeń przerwane startu,

które stanowią część składową lotniska i podlegają szczególnym zasadom i ograniczeniom – takim jak te rozpatrywane w niniejszej sprawie i dotyczącym sposobu wykorzystania powierzchni – ale jednocześnie są też wykorzystywane do zbioru trawy i wytwarzania z niej granulatu, kwalifikują się do objęcia pomocą zgodnie z ww. przepisami.

- 2) Czy wymóg dotyczący tego, że dana powierzchnia rolna stanowi część należącego do rolnika »gospodarstwa« [art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009], należy interpretować w ten sposób, że strefy bezpieczeństwa wokół dróg startowych, dróg kołowania i zabezpieczeń przerwane startu, które stanowią część składową lotniska i podlegają szczególnym zasadom i ograniczeniom – takim jak te rozpatrywane w niniejszej sprawie i dotyczącym sposobu wykorzystania powierzchni – ale jednocześnie są też wykorzystywane do zbioru trawy i wytwarzania z niej granulatu, kwalifikują się do przyznania w odniesieniu do nich pomocy zgodnie z ww. przepisami?
- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze lit.c) lub na pytanie drugie, czy, ze względu na to, że sporne powierzchnie są wykorzystywane do uprawy trwałych użytków zielonych celem wytwarzania granulatu, ale także – jako strefy bezpieczeństwa wokół dróg startowych, dróg kołowania i zabezpieczeń przerwane startu:
 - a) zachodzi błąd, który rolnik mógł rozsądnie wykryć w rozumieniu art. 137 rozporządzenia nr 73/2009, jeśli pomimo tego w odniesieniu do tych powierzchni przydzielone zostały uprawnienia do płatności;
 - b) zachodzi błąd, który rolnik mógł rozsądnie wykryć w rozumieniu art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004, jeśli pomimo tego w odniesieniu do tych powierzchni została wypłacona pomoc;
 - c) ma miejsce nienależna płatność, w odniesieniu do której nie można uznać, że beneficjent działał w dobrej wierze w rozumieniu art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004, jeśli pomimo tego w odniesieniu do tych powierzchni została wypłacona pomoc?
- 4) W jakim momencie należy przeprowadzać ocenę tego, czy:
 - a) zachodzi błąd, który rolnik mógł rozsądnie wykryć w rozumieniu art. 137 rozporządzenia nr 73/2009;
 - b) zachodzi błąd, który rolnik mógł rozsądnie wykryć w rozumieniu art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004;
 - c) można uznać, że beneficjent pomocy działał w dobrej wierze w rozumieniu art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004?
- 5) Czy ocenę, o której mowa w pytaniu czwartym lit. a)–c) powyżej, należy przeprowadzać w odniesieniu do każdego z lat, w których przyznano pomoc, czy też w odniesieniu do płatności jako całości?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 47 W drodze pytań pierwszego i drugiego, które należy przeanalizować łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do wyjaśnienia, w jakim zakresie obszary wokół dróg startowych, dróg kołowania oraz zabezpieczeń przerwane startu portu lotniczego mogą zostać uznane za „kwalifikujące się hektary” w rozumieniu art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009.
- 48 Na wstępie należy przypomnieć, że na mocy art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 za „kwalifikujący się hektar” uznaje się grunty rolne gospodarstwa obejmujące grunty orne i trwałe użytki zielone, z wyjątkiem powierzchni pod uprawami trwałymi, lasami oraz powierzchni wykorzystywanych do celów nierolniczych.
- 49 Rozporządzenie nr 1782/2003 zostało zastąpione od dnia 1 stycznia 2009 r. rozporządzeniem nr 73/2009. Na mocy art. 34 ust. 2 lit. a) tego ostatniego rozporządzenia każdą powierzchnię użytków rolnych gospodarstwa wykorzystywaną do prowadzenia działalności rolniczej lub, jeżeli obszary są wykorzystywane także do prowadzenia działalności pozarolniczej, głównie wykorzystywaną do celów rolniczych, należy uznać za „kwalifikujący się hektar”.
- 50 Zważywszy na okres istotny z perspektywy okoliczności faktycznych postępowania głównego, czyli lata 2005–2009, te dwa rozporządzenia mają zastosowanie *ratione temporis*. Należy jednak zaznaczyć, że istnieje rozbieżność między brzmieniem art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 a brzmieniem art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009.
- 51 O ile bowiem z brzmienia art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 wynika jednoznacznie, że powierzchnia użytków rolnych wykorzystywana do prowadzenia działalności pozarolniczej jest objęta pojęciem „kwalifikującego się hektara”, jeśli jest głównie wykorzystywana do celów rolniczych, o tyle nie jest tak w świetle art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003.
- 52 Niemniej, ponieważ zdarza się, że powierzchnia użytków rolnych jest wykorzystywana zarówno do prowadzenia działalności rolniczej, jak i do prowadzenia działalności pozarolniczej, a z prac przygotowawczych do rozporządzenia nr 73/2009 w ogóle nie wynika, by prawodawca zamierzał zmienić zdefiniowane w rozporządzeniu nr 1782/2003 pojęcie „obszaru kwalifikującego się do objęcia pomocą”, z art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 w świetle art. 3c rozporządzenia nr 795/2004 wydaje się wynikać wola prawodawcy Unii do wyjaśnienia tego pojęcia.
- 53 W tych okolicznościach należy przeanalizować pytania pierwsze i drugie w świetle pojęcia „kwalifikującego się hektara” zdefiniowanego w art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 w odniesieniu do całego okresu 2005–2009.
- 54 W konsekwencji obszar sporny w postępowaniu głównym, by móc kwalifikować się do objęcia rozpatrywaną pomocą, powinien stanowić powierzchnię użytków rolnych, być częścią gospodarstwa rolnika oraz być wykorzystywany do celów rolniczych lub, w przypadku wykorzystania do celów nierolniczych, być głównie wykorzystywany do takich celów.
- 55 Co się tyczy w pierwszej kolejności pojęcia „powierzchni użytków rolnych”, jest ono zdefiniowane w art. 2 lit. h) rozporządzenia nr 73/2009 jako „każda powierzchnia zajmowana przez grunty orne, trwałe użytki zielone lub uprawy trwałe”.

- 56 W sporze będącym przedmiotem postępowania głównego nie ulega wątpliwości, że sporne obszary były wykorzystywane przez J. Demmera do zbioru trawy i wytwarzania z niej granulatu roślinnego. W tym względzie należy uściślić, że w związku z tym, iż obszary te były wykorzystywane jako „trwałe użytki zielone” w rozumieniu art. 2 pkt 2 rozporządzenia nr 796/2004, co powinien ustalić sąd odsyłający, wspomniane obszary powinny zostać zaklasyfikowane jako „rolne”. Sklasyfikowanie bowiem jako „trwałe użytki zielone” w rozumieniu tego przepisu, a w konsekwencji jako „powierzchnię użytków rolnych” zależy od faktycznego przeznaczenia danych gruntów (zob. podobnie wyrok Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, pkt 37).
- 57 Z powyższego wynika, że bez znaczenia jest w tym względzie okoliczność, iż koszenie trawy w pobliżu dróg startowych oraz zabezpieczeń przerwane startu jest również zgodne z celami związanymi z zapewnieniem bezpieczeństwa ruchu lotniczego. Podobnie jest w odniesieniu do okoliczności, że zgodnie z obowiązującym prawodawstwem sporne obszary jako takie służą zapewnieniu bezpieczeństwa samolotów w czasie operacji startu i lądowania.
- 58 W drugiej kolejności, aby sporna w postępowaniu głównym powierzchnia użytków rolnych mogła być powierzchnią „kwalifikującą się” do objęcia pomocą w rozumieniu art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009, musi być częścią gospodarstwa danego rolnika. W tym względzie Trybunał orzekł, iż jest tak, kiedy rolnikowi przysługuje uprawnienie do zarządzania tym obszarem do celów prowadzenia działalności rolniczej, to znaczy, że posiada on w odniesieniu do tego obszaru wystarczającą samodzielność przy prowadzeniu działalności rolniczej (wyrok Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, pkt 58, 62).
- 59 W niniejszej sprawie zasady i ograniczenia mające zastosowanie do wykorzystania strefy bezpieczeństwa wokół dróg startowych, dróg kołowania oraz zabezpieczeń przerwane startu wynikają z przepisów zarówno krajowych, jak i międzynarodowych zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa ruchu lotniczego, a także z postanowień umownych, na mocy których obszary sporne w postępowaniu głównym zostały udostępnione J. Demmerowi. Te przepisy i postanowienia dotyczące zwłaszcza sposobu utrzymania wspomnianych obszarów, możliwych upraw oraz dopuszczalnej wysokości trawy, skutkują bezsprzecznie znacznymi ograniczeniami swobody J. Demmera w dysponowaniu tymi obszarami.
- 60 Niemniej, dopóki ograniczenia te nie stanowią dla danego rolnika przeszkody w prowadzeniu przez niego działalności rolniczej na wykorzystywanych obszarach, co powinien ustalić sąd odsyłający, dopóty nie można uznać, że obszary te nie są częścią gospodarstwa tego rolnika.
- 61 W okolicznościach sporu będącego przedmiotem postępowania głównego należy jeszcze przypomnieć, że pojęcie zarządzania nie wiąże się z istnieniem po stronie rolnika nieograniczonego uprawnienia do dysponowania danym gruntem w ramach jego wykorzystywania do celów rolniczych, ważne jest jednak, by rolnik nie podlegał całkowicie instrukcjom wydzierżawiającego (zob. podobnie wyrok Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, pkt 61, 63).
- 62 Tak więc rolnik musi w szczególności posiadać margines swobody w prowadzeniu swojej działalności rolniczej na rozpatrywanych obszarach, a nie podejmować w związku z nimi działań wyłącznie na żądanie wydzierżawiającego, co także powinien ocenić sąd odsyłający w świetle całokształtu okoliczności sporu będącego przedmiotem postępowania głównego.
- 63 W trzeciej kolejności z pkt 54 niniejszego wyroku wynika, że aby kwalifikować się do objęcia pomocą w myśl art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 obszary rolne sporne w postępowaniu głównym powinny być wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej lub, jeżeli obszary te są wykorzystywane także do prowadzenia działalności pozarolniczej, powinny być głównie wykorzystywane do celów rolniczych.

- 64 Nie budzi wątpliwości w postępowaniu głównym, że działalność prowadzona przez J. Demmera na spornych obszarach, a mianowicie zbiór trawy w celu wytwarzania z niej granulatu, stanowi działalność rolniczą w rozumieniu art. 2 lit. c) rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 2 lit. c) rozporządzenia nr 73/2009.
- 65 Poza tym należy uściślić, że z perspektywy art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 jest mało istotne, że istnienie takiej działalności na rozpatrywanych obszarach odpowiada wymogom prawnym służącym zapewnieniu bezpieczeństwa ruchu lotniczego w danej strefie portu lotniczego (zob. podobnie wyrok Landkreis Bad Dürkheim, C-61/09, EU:C:2010:606, pkt 47).
- 66 Zgodnie z postanowieniem odsyłającym J. Demmer zgodził się na wykorzystywanie obszarów spornych w postępowaniu głównym znajdujących się na terenie bazy lotniczej w Skrydstrup z należyтым uwzględnieniem operacji lotniczych, natomiast na mocy umowy dzierżawy zawartej z portem lotniczym w Aalborgu siłom zbrojnym przysługiwało prawo wykorzystania rozpatrywanych obszarów znajdujących się na terenie wspomnianego portu lotniczego w celu przeprowadzania wszelkiego rodzaju ćwiczeń wojskowych.
- 67 Niemniej, jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 41 opinii, ani istnienie tych postanowień, ani położenie wspomnianych obszarów, graniczących z drogami startowymi, drogami kołowania oraz z zabezpieczeniami przerwane go startu lotniska, nie stanowi dowodu na prowadzenie działalności pozarolniczej na tym właśnie obszarze.
- 68 W tych okolicznościach sąd odsyłający powinien ustalić, czy działalność pozarolnicza, taka jak ćwiczenia wojskowe albo operacje lotnicze, faktycznie miała miejsce na wspomnianych obszarach.
- 69 W sytuacji gdy sąd odsyłający dojdzie do wniosku, że obszary sporne w postępowaniu głównym były wykorzystywane zarówno do celów rolniczych, jak i do innych celów, należy przypomnieć, że w myśl art. 3c rozporządzenia nr 795/2004 obszary te zostaną uznane za wykorzystywane głównie do celów rolniczych w rozumieniu art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009, jeśli intensywność, charakter, okres trwania i harmonogram działalności pozarolniczej nie utrudniały znacząco prowadzenia działalności rolniczej.
- 70 W ramach tej oceny istotne jest uwzględnienie całokształtu okoliczności faktycznych związanych z różnymi sposobami wykorzystania obszarów, których dotyczy postępowanie główne. Jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 52 opinii, należy stwierdzić istnienie znaczącego utrudnienia dla działalności rolniczej prowadzonej na wspomnianych obszarach, w wypadku gdy dany rolnik napotyka rzeczywiste – i niepozbawione znaczenia – trudności lub przeszkody w prowadzeniu działalności rolniczej wynikające z równoczesnego prowadzenia działalności o innym charakterze.
- 71 Poza tym istotne jest w świetle art. 3c rozporządzenia nr 795/2004, by rolnik był w stanie prowadzić działalność rolniczą na rozpatrywanych obszarach, mimo ograniczeń wynikających z prowadzenia na tych właśnie obszarach działalności pozarolniczej.
- 72 W związku z powyższym sąd odsyłający powinien ustalić, czy J. Demmer mógł faktycznie prowadzić działalność na tych obszarach i czy intensywność, charakter, okres trwania i harmonogram działalności pozarolniczej nie stanowiły znaczącego utrudnienia w tym względzie.
- 73 W świetle powyższych rozważań należy odpowiedzieć na pytania pierwsze i drugie, że art. 44 ust. 2 rozporządzenia nr 1782/2003 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 należy interpretować w ten sposób, iż powierzchnia użytków rolnych wykorzystywana jako strefy bezpieczeństwa wokół lotniskowych dróg startowych, dróg kołowania oraz zabezpieczeń przerwane go startu, które podlegają szczególnym zasadom i ograniczeniom, stanowi obszar kwalifikujący się do objęcia rozpatrywaną pomocą, pod warunkiem że, po pierwsze, rolnik, który wykorzystuje ten obszar, posiada przy tym

wystarczającą samodzielność, by prowadzić działalność rolniczą, a po drugie, że jest on w stanie prowadzić tę działalność na wspomnianym obszarze mimo ograniczeń wynikających z prowadzenia na tym właśnie obszarze działalności pozarolniczej.

W przedmiocie pytań od trzeciego do piątego

- 74 W drodze pytań od trzeciego do piątego, które należy przeanalizować łącznie, sąd odsyłający – jeśli doszedłby do wniosku, że obszary sporne w postępowaniu głównym nie kwalifikują się do objęcia pomocą z tego powodu, że rolnik nie posiada żadnego marginesu swobody w wykorzystaniu tych obszarów do prowadzenia działalności rolniczej lub że nie jest w stanie prowadzić działalności rolniczej na wspomnianych obszarach z powodu ograniczeń wynikających z prowadzenia na tych właśnie obszarach działalności pozarolniczej – stawia zasadniczo pytanie, czy dany rolnik mógł rozsądnie wykryć, że uprawnienia do płatności zostały mu błędnie przydzielone, a odpowiadająca im pomoc nienależnie wypłacona.
- 75 Na wstępie należy przypomnieć, że w myśl art. 43 rozporządzenia nr 1782/2003 uprawnienia do płatności przyznanych rolnikom zostały z zasady określone w oparciu o średnią liczbę wszystkich hektarów z trzech lat, które w latach 2000–2002 uprawniały do płatności bezpośrednich wymienionych w załączniku VI do tego rozporządzenia. W konsekwencji okoliczność, że obszary uprawniające do takich płatności bezpośrednich nie stanowią, w ramach systemu płatności jednolitych, kwalifikujących się hektarów, nie uzasadnia jako taka podważenia uprawnień do płatności przyznanych zgodnie ze wspomnianym art. 43.
- 76 Jeśli sąd odsyłający doszedłby jednak do wniosku, że uprawnienia do płatności sporne w postępowaniu głównym zostały przydzielone J. Demmerowi nienależnie, należy przypomnieć, że o ile art. 73a rozporządzenia nr 796/2004 przewiduje, że rolnik powinien zrzec się takich uprawnień na rzecz rezerwy krajowej, o tyle z art. 137 ust. 1 rozporządzenia nr 73/2009 wynika jednak, że uprawnienia do płatności nienależnie przydzielone przed dniem 1 stycznia 2009 r. uznaje się za zgodne z prawem i prawidłowe od dnia 1 stycznia 2010 r. Zgodnie z art. 137 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia przepis ten nie ma jednak zastosowania do uprawnień do płatności przydzielonych rolnikom na podstawie wniosku zawierającego informacje niezgodne ze stanem faktycznym, chyba że chodzi o błędy, których rolnik nie mógł rozsądnie wykryć.
- 77 W niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że w listopadzie 2008 r. właściwy organ poinformował J. Demmera o tym, że obszary, których dotyczy postępowanie główne, nie mogły zostać uznane za kwalifikujące się do objęcia pomocą. Przy tej okazji J. Demmer dowiedział się również, iż właściwy organ zamierzał dokonać ponownego obliczenia uprawnień do płatności, które zostały mu początkowo przyznane.
- 78 Otóż, jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 70 opinii, art. 137 rozporządzenia nr 73/2009 znajduje oparcie w zasadzie ochrony uzasadnionych oczekiwań. Z powyższego wynika, że ponieważ J. Demmer został poinformowany przed dniem 1 stycznia 2010 r. o tym, że dokonany na jego rzecz przydział uprawnień do płatności dotyczących wspomnianych obszarów był nienależny, w żadnym razie nie może on w uzasadniony sposób powoływać się na ten przepis w celu potwierdzenia wspomnianych uprawnień.
- 79 Johannes Demmer jest zatem zobowiązany, w myśl art. 73a ust. 1 rozporządzenia nr 796/2004, do zrzeczenia się na rzecz rezerwy krajowej uprawnień do płatności, które przydzielono mu nienależnie, przy czym przyjmuje się, że uprawnienia te nigdy nie zostały mu przydzielone.

- 80 Jeśli chodzi następnie o kwoty pomocy nienależnie wypłaconej, podlegają one zwrotowi zgodnie z art. 73 ust. 1 rozporządzenia nr 796/2004. Jak wynika z art. 73a ust. 4 tego rozporządzenia, ma to miejsce również w przypadku płatności, które okażą się nienależne z tego powodu, że zostały dokonane na podstawie uprawnień nienależnie przydzielonych danemu rolnikowi.
- 81 Niemniej w myśl art. 73 ust. 4 wspomnianego rozporządzenia rolnik nie jest z zasady zobowiązany do zwrotu pomocy, z której nienależnie skorzystał, jeśli pomoc ta została mu wypłacona w następstwie błędu właściwego organu lub innego organu, którego nie mógł on rozsądnie wykryć.
- 82 Jak zaznaczył rzecznik generalny w pkt 70 opinii, wyjątek ten znajduje oparcie w zasadzie ochrony uzasadnionych oczekiwań.
- 83 W niniejszej sprawie z odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie wynika, że błąd polega w danym przypadku na tym, iż właściwy organ wypłacił J. Demmerowi pomoc odpowiadającą obszarom, których dotyczy postępowanie główne, chociaż obszary te nie kwalifikowały się do objęcia tą pomocą z tego powodu, że nie były częścią jego gospodarstwa lub że nie były głównie wykorzystywane do celów rolniczych.
- 84 W celu ustalenia, czy błąd jest możliwy do wykrycia, należy uwzględnić okoliczność, iż od rolników, jako od grupy zawodowej, można oczekiwać zachowania szczególnej staranności przy składaniu wniosków o pomoc oraz świadomości warunków odnoszących się do jej przyznawania. Wynika to zwłaszcza z art. 12 rozporządzenia nr 796/2004, na mocy którego do rolnika należy sprawdzenie prawidłowości informacji zawartych we wstępnie zadrukowanym formularzu służącym do złożenia wniosku o pomoc w ramach systemu płatności jednolitych. Z artykułu tego wynika również, że ten system płatności opiera się na założeniu, iż rolnicy są świadomi warunków dotyczących przyznawania pomocy w ramach rozpatrywanych systemów.
- 85 Poza tym należy zaznaczyć, że art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004 powinien być przedmiotem ścisłej wykładni, gdyż przewiduje wyjątek od obowiązku zwrotu nienależnych płatności, tym bardziej że obowiązek taki służy ochronie interesów finansowych Unii Europejskiej.
- 86 W tych okolicznościach i mimo trudności interpretacyjnych, jakich mogą przysporzyć właściwe przepisy prawa Unii, należy uznać, że rolnik znajdujący się w sytuacji J. Demmera mógł z zasady rozsądnie wykryć, że obszary sporne w postępowaniu głównym nie kwalifikowały się do objęcia pomocą, gdyż nie spełniały przesłanek przewidzianych w art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 73/2009 ze względu na to, że nie były częścią jego gospodarstwa lub nie były głównie wykorzystywane do celów rolniczych.
- 87 W ramach tej oceny sąd odsyłający powinien jednak uwzględnić całokształt okoliczności sporu będącego przedmiotem postępowania głównego, a zwłaszcza ustalić, czy przed przeprowadzeniem audytu rejestru działek rolnych, który miał miejsce w 2008 r., istniała w Danii spójna praktyka administracyjna polegająca na konsekwentnym uznawaniu za kwalifikujące się do objęcia rozpatrywaną pomocą powierzchni takich jak obszary, których dotyczy postępowanie główne. Jeśli bowiem tak było, należałoby domniemywać, że J. Demmer nie mógł wykryć błędu przywołanego w pkt 83 niniejszego wyroku (zob. podobnie wyrok Vonk Noordegraaf, C-105/13, EU:C:2014:1126, pkt 50).
- 88 Natomiast okoliczność, że właściwe organy dokonały wypłaty pomocy dotyczącej obszarów, których dotyczy postępowanie główne, nie pozwala, jako taka i sama w sobie, na wykluczenie istnienia błędu, który mógł zostać rozsądnie wykryty przez danego rolnika. Przepisy przywołane przez sąd odsyłający w pytaniach prejudycjalnych, w szczególności art. 73 rozporządzenia nr 796/2004, dotyczą bowiem konkretnie przypadków dokonania nienależnej płatności, wobec czego oczekuje się od rolników, iż mają świadomość istnienia prawdopodobieństwa dokonania korekt również po wypłaceniu pomocy.

- 89 Ponadto, jak wynika z brzmienia art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004, oceny tego, czy dany rolnik mógł rozsądnie wykryć błąd będący przyczyną wypłaty pomocy, należy dokonać według stanu na chwilę płatności pomocy.
- 90 Poza tym, ponieważ pomoc wypłacana jest jednorazowo za jeden rok oraz istotne okoliczności dotyczące kwalifikowalności do objęcia pomocą rozpatrywanych obszarów mogą zmieniać się wraz z upływem czasu, należy dokonać oceny na podstawie art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004 oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat.
- 91 Należy wreszcie przypomnieć, że zgodnie z art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004 obowiązek zwrotu nienależnie wypłaconej pomocy ulega przedawnieniu po upływie dziesięciu lat, licząc od dnia dokonania płatności. Termin ten jednak został ograniczony do czterech lat, w wypadku gdy rolnik działał w dobrej wierze.
- 92 W tym względzie należy uściślić, że zostanie uznane, iż dany rolnik działał w dobrej wierze, jeśli był on rzeczywiście przekonany, że rozpatrywane obszary kwalifikowały się do objęcia pomocą. Jednak okoliczność, że właściwe organy dokonały wypłaty pomocy dotyczącej tych obszarów, z powodu wymienionego w pkt 88 niniejszego wyroku, nie pozwala, jako taka i sama w sobie na wykazanie dobrej wiary tego rolnika.
- 93 Poza tym z uwagi na to, że uwzględnienie dobrej wiary rolnika służy zapewnieniu poszanowania zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań, ta dobra wiara, w okolicznościach takich jak okoliczności sporu będącego przedmiotem postępowania głównego, powinna istnieć w chwili składania wniosku o pomoc oraz utrzymywać się przez cztery lata następujące po dacie wypłaty pomocy. W konsekwencji ocena istnienia dobrej wiary w rozumieniu art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004 powinna zostać dokonana oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat, a dobra wiara danego rolnika powinna utrzymywać się do końca czwartego roku następującego po dacie płatności pomocy.
- 94 W świetle powyższych rozważań należy odpowiedzieć na pytania od trzeciego do piątego w następujący sposób:
- artykuł 137 rozporządzenia nr 73/2009 należy interpretować w ten sposób, że rolnik, który został poinformowany przed dniem 1 stycznia 2010 r. o tym, że dokonany na jego rzecz przydział uprawnień do płatności był nienależny, nie może w uzasadniony sposób powoływać się na ten artykuł w celu przywrócenia wspomnianych uprawnień;
 - artykuł 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004 należy interpretować w ten sposób, że powinno uznać się, iż rolnik mógł rozsądnie wykryć, że nie kwalifikowały się do objęcia rozpatrywaną pomocą obszary, co do których rolnik nie posiada żadnego marginesu swobody w prowadzeniu działalności rolniczej lub na których nie jest w stanie prowadzić tej działalności z powodu ograniczeń wynikających z prowadzenia na tych właśnie obszarach działalności pozarolniczej. Oceny tego, czy popełniony błąd mógł zostać rozsądnie wykryty przez rolnika, należy dokonać według stanu na chwilę płatności pomocy. Oceny na podstawie art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004 należy dokonać oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat;
 - artykuł 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004 powinien być interpretowany w ten sposób, że w okolicznościach takich jak okoliczności sporu będącego przedmiotem postępowania głównego należy uznać, iż dany rolnik działał w dobrej wierze, jeśli był rzeczywiście przekonany, że rozpatrywane obszary kwalifikowały się do objęcia pomocą. Ocena dobrej wiary rolnika w rozumieniu art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004 powinna zostać dokonana oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat, a dobra wiara danego rolnika powinna utrzymywać się do końca czwartego roku następującego po dacie płatności pomocy.

W przedmiocie kosztów

⁹⁵ Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 44 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1782/2003 z dnia 29 września 2003 r. ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników oraz zmieniającego rozporządzenia (EWG) nr 2019/93, (WE) nr 1452/2001, (WE) nr 1453/2001, (WE) nr 1454/2001, (WE) nr 1868/94, (WE) nr 1251/1999, (WE) nr 1254/1999, (WE) nr 1673/2000, (EWG) nr 2358/71 i (WE) nr 2529/2001 oraz art. 34 ust. 2 lit. a) rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 r. ustanawiającego wspólne zasady dla systemów wsparcia bezpośredniego dla rolników w ramach wspólnej polityki rolnej i ustanawiającego określone systemy wsparcia dla rolników, zmieniającego rozporządzenia (WE) nr 1290/2005, (WE) nr 247/2006, (WE) nr 378/2007 oraz uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1782/2003 należy interpretować w ten sposób, że powierzchnia użytków rolnych wykorzystywana jako strefy bezpieczeństwa wokół lotniskowych dróg startowych, dróg kołowania oraz zabezpieczeń przerwane startu, które podlegają szczególnym zasadom i ograniczeniom, stanowi obszar kwalifikujący się do objęcia rozpatrywaną pomocą, pod warunkiem że, po pierwsze, rolnik, który wykorzystuje ten obszar, posiada przy tym wystarczającą samodzielność, by prowadzić działalność rolniczą, a po drugie, że jest on w stanie prowadzić tę działalność na wspomnianym obszarze, mimo ograniczeń wynikających z prowadzenia na tym właśnie obszarze działalności pozarolniczej.
- 2) Artykuł 137 rozporządzenia nr 73/2009 należy interpretować w ten sposób, że rolnik, który został poinformowany przed dniem 1 stycznia 2010 r. o tym, iż dokonany na jego rzecz przydział uprawnień do płatności był nienależny, nie może w uzasadniony sposób powoływać się na ten artykuł w celu potwierdzenia wspomnianych uprawnień.

Artykuł 73 ust. 4 rozporządzenia Komisji (WE) nr 796/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wdrażania wzajemnej zgodności, modulacji oraz zintegrowanego systemu administracji i kontroli przewidzianych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1782/2003, zmienionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 2184/2005 z dnia 23 grudnia 2005 r., należy interpretować w ten sposób, że powinno uznać się, iż rolnik mógł rozsądnie wykrzyć, że nie kwalifikowały się do objęcia rozpatrywaną pomocą obszary, co do których rolnik nie posiada żadnego marginesu swobody w prowadzeniu działalności rolniczej lub na których nie jest w stanie prowadzić tej działalności z powodu ograniczeń wynikających z prowadzenia na tych właśnie obszarach działalności pozarolniczej. Oceny tego, czy popełniony błąd mógł zostać rozsądnie wykryty przez rolnika, należy dokonać według stanu na chwilę płatności pomocy. Oceny na podstawie art. 73 ust. 4 rozporządzenia nr 796/2004 należy dokonać oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat.

Artykuł 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004, zmienionego rozporządzeniem nr 2184/2005, należy interpretować w ten sposób, że w okolicznościach takich jak okoliczności sporu będącego przedmiotem postępowania głównego należy uznać, iż dany rolnik działał w dobrej wierze, jeśli był rzeczywiście przekonany, że rozpatrywane obszary kwalifikowały się do objęcia pomocą. Ocena dobrej wiary rolnika w rozumieniu art. 73 ust. 5 rozporządzenia nr 796/2004 powinna zostać dokonana oddzielnie dla każdego z rozpatrywanych lat, a dobra wiara danego rolnika powinna utrzymywać się do końca czwartego roku następującego po dacie płatności pomocy.

Podpisy